

Ingenjörsp professionalism
- etiska koder

Elin Palm, Universitetslektor,
Centrum för Tillämpad etik (CTE)
Linköpings Universitet (LiU)

1

2

The business of business is business?

1970-tal Social responsibility

- Ett företags enda ansvar är att maximera sin avkastning. *"The business of business is business"* (Milton Friedman, New York Times, 1970).
- Staten ska inte styra företag med avseende på konsumentssäkerhet, jmf Robert Nozick.

2020-tal: 90% av de största företagen har CSR program

Företag med tydlig etikprofil presterar ofta bättre.

Aktieägare är ofta intresserade av etiska hänsyn.

Etiska koder = en väg att hantera socialt ansvar mha öppen värdegrund.

3

Ford Pinto

- Ford Pinto – uppföljare till Ford Mustang 1980-tal
- Bränsletankens placering bak, 6 cm från bakre stötfångaren. Tester = stor risk för skada vid påkörning bakifrån vid så låg hastighet som 25 km/h. Bränsletanken kunde punkteras och bensinen läcka.
- Enkla och billiga lösningar fanns tillgängliga. En plastbricka för några få dollar skulle kunnat förhindra punktering av tanken.
- Dessa testresultat framkom i en rättegång mot Fords efter ett flertal dödsolyckor i samband med påkörning. Bevis fanns i Fords egna dokument. Placeringen av bränsletanken = medvetet risktagande: skattat antal skadestånd vs intäkter per såld bil - en risk/kostnadsanalys.

4

Ansvar

- 1) Individuellt ansvar
- 2) Professionsansvar

Alla som producerar kunskap är ansvariga för konsekvenserna därav...
(David B Resnick)

5

Nödvändiga förutsättningar för ansvar

- Autonomi
 - Intentionalitet
 - Kunskap
 - Kausalitet
-
- Mod? Integritet? Rättrådighet?

6

Ingenjörsvksamhet och arbete inom stora organisationer

kännetecknas av:

- Kollektiv verksamhet – beslutsfattande i organisationer = ansvarsfördelning.
- Indirekt kausalitet – komplexa processer/orsakssamband.
- Osäkerhet – beslutsfattande under osäkerhet.

7

Rollansvar

- "Funktionsspecifik ansvarsfär"
- Erhålls i kraft av sin funktion, utbildning, roll, osv.
- Inte lasta över ansvar på auktoriteter

8

The Fukushima Daiichi disaster

- Jordbävningen och tsumanin 11/3 2011 var orsakade enorm förödelse men Fukushima Daiichi katastrofen ska inte förstås som en naturkatastrof.
- Det var uteslutande en katastrof skapad av människor – en katastrof som kunde ha förutsetts och borde ha förebyggts.
- Effekterna hade också kunnat mildras mha en mer effektiv respons.

9

”Made in Japan”

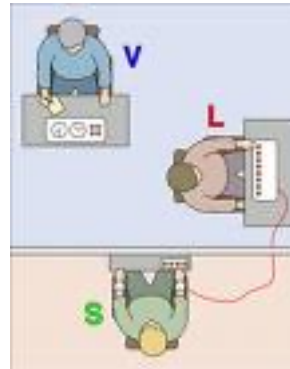
“What must be admitted – very painfully – is that this was a disaster “Made in Japan.” Its fundamental causes are to be found in the ingrained conventions of Japanese culture: our reflexive obedience; our reluctance to question authority; our devotion to ‘sticking with the program’; our groupism; and our insularity.”

(The Fukushima Nuclear Accident Independent Investigation Commission (2012))

10

Varför bry sig om ansvar: Milgramexperimentet

11

Överdriven lydriad (Milgramexperimentet)

Frågeställning: Hur kan friska socialt anpassade individer göra sig skyldiga till t.ex. tortyr?

Hypotes: A substantial proportion of people do what they are told to do, irrespective of the content of the act and without limitations of conscience, so long as they perceive that the command comes from a legitimate authority. Stanley Milgram (1965)

Lydriad och auktoritet, 1974.

12

Ett modifierat Milgramexperiment

- Variant där försökspersonen får se andra "försökspersoner" vägra utföra experimentet.
- Trots det vägrar enbart 30% av deltagarna att genomföra försöket.

13

Ingenjören – särskilt ansvar?

Behövs ett särskilt ansvar eller räcker allmängiltiga moralprinciper som vägledning?

Nej, samma etiska krav för alla yrkeskategorier. Universaliserbara plikter.

Principlism formulerar en uppsättning principer som täcker in väsentliga aspekter:

- främja positiva konsekvenser,
- inte skada,
- autonomi och
- rättvisa.

Ja, alla yrkeskategorier ställs inför specifika etiska problem. Vård och omsorgsetik (dygdetisk ansats) – ansvar i specifika relationer (vård i livets början, vård i livets slutskede - ställer krav på att vårdpersonal förstår att läsa av situationen och fatta beslut som är väl avvägda och som baseras på "allt sammantaget")

14

15

Ingenjörens ansvar

- Ansvar att undvika skadliga effekter (uppgiftsansvar).
- Ansvar riktat mot samhället och individer.
- Skada → Miljöskada, individskada
→ Vid olyckor och vid avsedd användning

16

Hur långt sträcker sig ingenjörens ansvar?

- Ansvar för avsedd användning.
- Ansvar för missbruk och felanvändning eller för svårförutsägbara händelser som påverkar produktens funktion?

17

18

Ansvar i företag

- Flera aktörer, olika hierarkier, kontraktssituation: Vems ansvar?
- Hur ska beslut under samråd bedömas? Kollektivt ansvar?

19

Professionsetik / Yrkesetik

- De etiska frågor och utmaningar som uppstår inom den egna professionsutövningen, men också reflektionen över de värden som man bör sträva efter att realisera i sin professionsutövning.
- Att inneha en profession är att vara en del av en viss verksamhet med specifika mål och syften.
- Vad som är moraliskt riktigt handlande i utövandet av yrkesrollen.

20

Varför en särskild yrkesetik?

- Det skulle kunna hävdas att sådan yrkesanknuten etik är onödig, eftersom samma regler ska gälla i yrkesutövningen som i andra livssituationer, ex. utilitarism eller pliktetik.
- Hansson: Mot detta kan det i en del yrken uppstå etiska problem som inte förekommer i andra sammanhang och som är värda en särskild analys.

Konkretisera uppgiftsansvar

Motivera ansvarsfullhet

21

Ingenjörens yrkesetiska kod(er)

- Ingenjörens yrkesetiska kod(er)
- Hur koderna formuleras beror på hur professionens mål är utformade
- Vilket är målet med ingenjörprofessionen?
- Överensstämmer dessa mål med mina egna värderingar?
- Överensstämmer ingenjörens professionsmål med min arbetsplats mål och värden?

22

Yrkesetiska koder

- IEEE Software Engineering Code of Ethics
- Sveriges ingenjörers hederskodex (fd. CF)

Syfte med etisk kod:

- 1) Skapa en värdegrund/kultur internt (informera de anställda om företagets syn på etik, uppförande och lagstiftning)
- 2) Marknadsföring externt - bygga varumärke, inge förtroende
- 3) Ge anställda handlingsvägledning (stöd vid ett etiskt dilemma).
- 4) Minska antalet etiskt problematiska incidenter.

